

Onderzoek naar het gebruik van wetenschappelijke kennis in het natuurbeheer

Maarten van Gemert

Idealiter zou wetenschappelijke kennis een belangrijke basis vormen voor de besluitvorming bij natuurbeheer en -beleid. Volgens een internationale discussie maken natuurbeheerders echter zeer weinig gebruik van wetenschappelijke kennis (o.a. Pullin & Knight, 2005). Oorzaak hiervoor is onder meer het gebrek aan beschikbaarheid en relevantie van wetenschappelijk natuurbeheer-onderzoek voor mensen uit de praktijk.

In dit onderzoek heb ik trachten te achterhalen in hoeverre wetenschappelijke kennis wordt gebruikt bij besluitvorming t.a.v. natuurbeheer en -beleid in Nederland. Dit is gedaan door middel van interviews met terreinbeheerders en beleidsmakers van Natuurmonumenten (2), Staatsbosbeheer (2), landschapsorganisaties (5) en provincies (6). Ik heb gevraagd (a) wie er betrokken zijn bij het opstellen van een beheerplan, (b) de bronnen die gebruikt worden bij het opstellen van beheer- en beleidsplannen en (c) of er gebruik gemaakt wordt van informatie over genetische variatie en/of metapopulatieecologie. Punt (c) was specifiek bedoeld om te toetsen of men op de hoogte is van kennis die nog weinig tot de beheerpraktijk is doorgedrongen. Daarnaast vroeg ik naar de tevredenheid over de huidige kennis-uitwisseling.

Bronnen

Uit de interviews bleek dat er in Nederland redelijk veel gebruik wordt gemaakt van wetenschappelijke kennis, maar dat daarnaast ervaringskennis zeer belangrijk wordt gevonden. Wetenschappelijke artikelen en rapporten worden vooral gebruikt bij discussies die voorafgaan aan het opstellen van een beheerplan. Echter, zowel de provincies als de terreinbeheerders vonden het lastig om de bronnen van (wetenschappelijke) kennis te noemen. Bij de provincies zijn de ecologen de belangrijkste bron van wetenschappelijke kennis. Zij halen hun kennis veelal uit het

OBN-netwerk. Andere bronnen zijn 'De Levende Natuur', rapporten van instituten als Alterra en B-Ware, PGO's en gesprekken met collega's en andere 'experts' (o.a. workshops en veldwerkplaatsen). Daarnaast vormen ecologische adviesbureaus voor de provincies een belangrijke informatiebron. De algemene opinie is echter dat terreinbeheerende organisaties veel meer praktijkkennis en -ervaring hebben. Beleidsmakers en ecologen van de provincies willen zich daarom zo min mogelijk met het beheer bemoeien. Bij de terreinbeheerende organisaties spelen de (regio-)ecologen – samen met de lokale beheerders – een grote rol bij het tot stand komen van een beheerplan. Alleen bij het Brabants Landschap is er een beheercommissie die de beheerplannen moet goedkeuren. Geraadpleegde bronnen voor een beheerplan zijn voornamelijk standaardwerken en vegetatie-, bodem- en hydrologische kaarten. Ook bij de terreinbeheerende instanties is het OBN-netwerk een belangrijke informatiebron, samen met de vakbladen, symposia en andere rapporten. Het onderhouden

van kennis wordt gezien als de verantwoordelijkheid van ecologen en beheerders zelf, waarbij wel werd aangegeven dat relevante stukken soms worden doorgestuurd door bijvoorbeeld het districts-hoofd. Zowel bij de terreinbeheerders als bij de provincies wordt zelden gebruik gemaakt van internationale wetenschappelijke literatuur, omdat deze voor eigen doeleinden niet specifiek genoeg of juist té specifiek wordt gevonden.

Toegankelijkheid kennis

De provinciale beleidsmakers waren het onderling niet eens over de beschikbaarheid van wetenschappelijke kennis; sommigen vonden deze moeilijk, anderen makkelijk toegankelijk.

Het belang van het gebruik ervan werd echter door alle geïnterviewden onderstreept. Een vaak gehoorde suggestie voor verbetering was het toegankelijker maken van de kennis, onder andere middels samenwerkingsverbanden met universiteiten, onderzoeksinstituten en PGO's.

Er wordt veel gepubliceerd over natuurbeheer, maar in hoeverre wordt deze wetenschappelijke kennis ook gebruikt in de praktijk?
(foto: J.G.B. Oostermeijer)

In deze rubriek is ruimte voor studenten en/of promovendi om te laten zien met welk onderzoek ze bezig zijn of welke resultaten ze behaald hebben. De studenten of promovendi schrijven zelf over hun onderzoek, onder supervisie van hun begeleider. Per keer gebeurt dit door een andere universiteit of hogeschool. Dit keer is de bijdrage van Maarten van Gemert, masterstudent van het Instituut voor Biodiversiteit en Ecosysteem Dynamica (IBED) aan de UvA onder begeleiding van dr. J.G.B. Oostermeijer.

Bij de terreinbeherende organisaties was meer eensgezindheid – praktisch iedereen was tevreden over de uitwisseling en beschikbaarheid van onderzoekskennis. Wel werd opgemerkt dat OBN-rapporten soms te wetenschappelijk zijn en juist voor meer verwarring i.p.v. meer duidelijkheid zorgen (net als andere wetenschappelijke stukken en rapporten). Ook was een geïnterviewde van mening dat OBN soms te afwachtend is en meer initiatief mag tonen. Vooral bij beheerders die minder of niet betrokken zijn bij wetenschappelijk onderzoek was er een behoefte aan meer en beter beschikbare kennis. Bij Staatsbosbeheer heerst de zorg – geuit door beide geïnterviewden – dat kennisuitwisseling (verder) zal verminderen, omdat bij Staatsbosbeheer ecologen, en daarmee hun kennis, worden wegbezuinigd.

Genetische kennis

Genetische kennis wordt zelden tot nooit gebruikt door de provincies. Voornamelijk omdat het nog niet vaak wordt toegepast, er weinig informatie over is, te soortspecifiek is of omdat er geen geld voor is. In sommige gevallen werd aangegeven dat er wel animo voor was, maar dat de middelen en kennis niet beschikbaar waren. De metapopulatie theorie wordt wel toegepast, maar zelden tot nooit wetenschappelijk onderbouwd. 'Boerenverstand' is doorgaans een belangrijker onderbouwing. Afstemmen van beheer of samenwerken wordt zelden aangemoedigd door de provincies, alhoewel hiervoor wel de nodige platformen bestaan, zoals beheercommissies waarin alle betrokkenen samen komen. Van de terreinbeherende organisaties heeft alleen het Brabants Landschap momenteel genetisch onderzoek lopen (*Phyteuma nigrum*). Ook bij beheerders worden de basisprincipes van natuurbeschermingsgenetica soms wel toegepast, maar niet wetenschappelijk onderbouwd. Redenen voor het geringe gebruik van genetische kennis zijn de verondersteld hoge onderzoekskosten en de beperkte beschikbaarheid van informatie. Daarnaast wordt genetisch onderzoek niet als verantwoordelijkheid van de beheerders gezien. Sommigen noemden genetische informatie onnodig, of merkten op dat het gebruik ervan (nog) geen normale gang van zaken is. Bij Natuurmonumenten is er sinds kort wel een discussie gaande over het belang van genetische diversiteit voor de overlevingskansen van kleine (rest)populaties. Uit de interviews bleek dat de organisaties geen contact met elkaar zoeken teneinde soorten gezamenlijk te beschermen of om kennis uit te wisselen. Alleen als het (heel) slecht gaat met een soort, wordt er contact gezocht met anderen, nagedacht over eventuele genetische oorzaken, of over de metapopulatie theorie. De algemene tendens is echter: 'geen probleem, dus geen actie'.

Aanbevelingen

Concluderend: de geïnterviewden geven aan dat er in Nederland redelijk veel wetenschappelijke kennis wordt gebruikt, maar vinden het lastig om aan te geven waar deze kennis vandaan komt – veelal zijn experts de bron. Als men niet weet waar kennis vandaan komt, kunnen er echter makkelijk denkbeelden ontstaan die niet noodzakelijkerwijs op wetenschappelijke kennis berusten. Om dit te voorkomen zijn bronverwijzingen en referentielijsten in beheer-

plannen en rapporten uiterst effectief. Beheerders worden op deze manier uitgedaagd om na te gaan waar ze hun beheer op baseren. Een ander voordeel hiervan is dat andere beheerders – van een gebied met bijvoorbeeld hetzelfde beheer- of habitattype – uit zo'n document waardevolle informatie kunnen halen. Aandacht besteden aan bronvermelding kost weliswaar tijd, maar zodra dit een normale gang van zaken wordt, is het zeer effectief.

Om bovenstaand proces te vergemakkelijken moet de beschikbaarheid van kennis worden verbeterd. Zoals een paar onder-vraagden al aangaf, moet het gemakkelijker worden om relevante informatie te vinden. De rapporten van ecologische adviesbureaus en PGO's zijn bijvoorbeeld niet eenvoudig te vinden en te downloaden. Het ontbreekt in Nederland aan een centrale database waar wetenschappelijke informatie over natuurbeheer en -beleid gemakkelijk te vinden en online beschikbaar is. In zowel Duitsland (www.dnl-online.de) als België (www.inbo.be) bestaat een soortgelijke database wel; een goede kandidaat voor Nederland is www.natuurkennis.nl van het OBN-netwerk.

Niet alleen zou systematisch en gecontroleerd onderzoek in het kader van natuurbeheer en -beleid breed beschikbaar moeten zijn, ook zouden beheerders ervaringen met lokale experimenten of beheermaatregelen online moeten kunnen delen.

Sutherland et al. (2004) suggereerden een dergelijke website (www.conservationevidence.com) waarop kennis – onderzoek én praktijkervaring – uitgewisseld kan worden. Zo'n centraal punt vergroot de beschikbaarheid van kennis en zorgt er ook voor dat data en denkbeelden verifieerbaar worden; zo wordt onder meer de beruchte mythevorming bestreden.

Tenslotte kan de bruikbaarheid van genetisch en metapopulatie-onderzoek (ook demografisch- en verspreidingsonderzoek hoort hierbij) kennelijk wel een steuntje in de rug gebruiken. Het ontbreekt nog aan beschikbare kennis en middelen bij beheerders om deze strategieën toe te passen. Ook al ligt de focus in Nederland op het in stand houden of verbeteren van leefgebieden, de soorten die hierin leven verdienen extra aandacht, want er moeten nog wel levensvatbare populaties aanwezig zijn als de habitat eenmaal hersteld is. Meer aandacht voor deze wetenschappelijke kennis – bijvoorbeeld via het OBN-netwerk – kan een waardevolle toevoeging zijn voor het Nederlandse natuurbeheer en -beleid. Wellicht dat er dan ook een verandering kan komen in de 'geen probleem, geen actie' cultuur, want – zoals het Korhoen zo pijnlijk laat zien – kan het daardoor al te laat blijken te zijn wanneer men tot (effectieve) actie komt.

Literatuur

Pullin, A.S. & T.M. Knight, 2005. Assessing Conservation Management's Evidence Base: a Survey of Management-Plan Compilers in the United Kingdom and Australia. *Conservation Biology* 19: 1989 – 1996.

Sutherland, W.J., A.S. Pullin, P.M. Dolman & T.M. Knight, 2004. The Need for Evidence-Based Conservation. *Trends in Ecology and Evolution* 19: 305 – 308.

Contact: maartenvanGemert@gmail.com